

14.janúar 2026

Umsögn Fuglaverndar um matsáætlun fyrir ferðapjónustu og frístundabyggð að Laxárbakka á sunnanverðu Snæfellsnesi

Almennar athugasemdir við framkvæmdina

Fuglavernd gerir alvarlegar athugasemdir við fyrirhugaða uppbyggingu Laxárbakka Resort ehf. á ferðapjónustu í landi Laxárbakka í Eyja- og Miklaholtshreppi. Áformin fela meðal annars í sér byggingu 45 herbergja hótels, 19 frístundahúsa, heilsumiðstöðvar með baðlóni, veitingastaðar og þyrlupalls.

Fyrirhugað framkvæmdasvæði er að mestu víðáttumikið óraskað votlendi, en votlendi af þessari stærð nýtur sérstakrar verndar í náttúruverndarlögum og er óheimilt að raska slíku „*nema brýna nauðsyn beri til og sýnt þyki að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi*“¹. Þá nær framkvæmdasvæðið niður að Stakkhamarsósi sem er stórt sandmaðksleirusvæði, en leirur njóta sömu verndar í náttúruverndarlögum og nefnt var hér að framan¹. Hvoru tveggja, votlendið og sandmaðksleiran, eru afar mikilvæg búsvæði fugla. Framkvæmdasvæðisins fellur enda innan alþjóðlega mikilvæga fuglasvæðisins „Borgarfjörður–Mýrar–Löngufjörur“², m.a. vegna mikilvægis strandsvæðisins sem viðkomustaður farfugla (t.d. rauðbrystings, sanderlu og jaðrakans) og fyrir álftr og æðarfugl á fellitíma. Sömuleiðis er fuglasvæðið eitt mikilvægasta varpsvæði hafarnar á Íslandi². Þá hefur sama svæði (undir nafninu „Mýrar-Löngufjörur“) verið tilnefnt af Náttúrufræðistofnun á framkvæmdaáætlun (B-hluta) náttúruminjaskrár vegna vistgerða, fugla og sela.

Fyrirhugaðar framkvæmdir að Laxárbakka munu óhjákvæmilega fela í sér umfangsmikla röskun á votlendi svæðisins, bæði með vegagerð og byggingu hótels, frístundahúsa og annarra mannvirkja (sbr. úttekt Borgþórs Magnússonar á vistgerðum svæðisins sem finna má í viðauka matsáætlunarinnar). Þetta mun leiða til umtalsverðs búsvæðataps fyrir þá fugla sem nýta svæðið auk þess sem stóraukin umferð fólks og farartækja er líkleg til að valda mikilli truflun. Ef borinn er saman þéttleiki mófugla í varpi að Laxárbakka, skv. fuglalífsúttekt þeirri sem finna má í

¹ <https://www.althingi.is/lagas/143a/2013060.html>

² https://utgafa.ni.is/fjolrit/Fjolrit_55.pdf

viðauka matsáætlunarinnar, og þéttleiki mófugla í ýmsum búsvæðum á landsvísu, skv. úttekt Náttúrufræðistofnunar², kemur mikilvægi Laxárbakka fyrir mófugla fljótt í ljós. Þar er að finna gríðarháan þéttleika kjóa, háan þéttleika spóa, lóuþræls og stelks, og töluverðan þéttleika jaðrakans. Af þessum tegundum telst kjói í hættu (EN), spói, lóuþræll og stelkur í nokkurri hættu (VU), og jaðrakan í yfirvofandi hættu (NT) hér á landi samkvæmt válistaflokkun Náttúrufræðistofnunar³. Fjórar síðastnefndu tegundirnar teljast auk þess til ábyrgðartegunda Íslands⁴. Saman undirstrikar þetta mikilvægi Laxárbakka sem varplands mófugla og mikilvægi þess að svæðinu verði ekki raskað eða sæti truflunum af völdum manna.

Þó ekki séu fyrirhugaðar framkvæmdir á leirunni sjálfri má leiða líkur að því að truflun af völdum mannaferða, bílaumferðar og ekki síst þyrluflugs, verði það reglulegt yfir svæðið, muni verða umtalsverð. Búast má við að leira af þessu tagi gegni veigamiklu hlutverki sem fæðuöflunar- og hvíldarstaður fyrir mikinn fjölda fugla, sérstaklega á fartíma vor og haust, og þá bæði fyrir íslenska varpfugla og umferðarfugla á leið til og frá hánorrænum varpstöðvum. Þetta eru tegundir eins og margæs, tjaldur, heiðlóa, sandlóa, jaðrakan, stelkur, lóuþræll, sanderla, tildra og rauðbrystingur, en allar nema tvær fyrstnefndu tegundirnar teljast til ábyrgðartegunda Íslands⁴. Að lokum kemur fram í matsáætlun þessari og náttúrufræðisúttekt Árna Bragasonar (sem fylgdi með matsskyldu fyrirspurninni á sínum tíma) að virkt hafarnaróðal sé innan Laxárbakkajarðarinnar, með hreiðurstæði skammt frá fyrirhuguðum framkvæmdum. Haförn telst í hættu (EN) hér á landi samkvæmt válistaflokkun Náttúrufræðistofnunar³ og óheimilt er með lögum að koma nær hreiðrum þeirra en 500 m varptíma⁵. Hafarnir eru þekktir fyrir að vera einstaklega viðkvæmir fyrir allri truflun á varptíma og því er með öllu ótækt að ráðast eigi í umfangsmiklar framkvæmdir og ferðabjónustu svo skammt frá virku og áður afskekktu arnarhreiðri. Verði af framkvæmdunum eins og þeim er lýst eru mestar líkur á að ábúð arna á þessu óðali heyri sögunni til.

Sértækar athugasemdir við matsáætlun

Af framangreindu sést að Laxárbakkajörðin hefur að geyma afar mikilvæg búsvæði fyrir fjölda fugla af ólíkum tegundum og að þær framkvæmdir sem fyrirhugaðar eru munu að öllum líkindum rýra verulega notagildi svæðisins fyrir þá fugla. Því er brýnt að vandað sé vel til verka við fuglahluta umhverfismatsins. Þær athuganir sem farið hefur verið í eru enn sem komið er ófullnægjandi til að fá fulla mynd af mikilvægi

³ <https://www.natt.is/is/midlun/utgafa/valistar/fuglar/valisti-fugla-2025>

⁴ <https://www.natt.is/is/midlun/utgafa/naturuminjaskra/forgangstegundir-fugla>

⁵ <https://www.althingi.is/lagas/nuna/1994064.html>

svæðisins fyrir fugla og því óásættanlegt að framkvæmdaraðilar hyggest láta hér við sitja.

Þegar hafa farið fram hefðbundnar sniðtalningar til að meta þéttleika mófugla í varpi á svæðinu og gerir Fuglavernd ekki athugasemd við þá úttekt (sjá viðauka matsáætlunarinnar), þó æskilegt væri að endurtaka slíka talningu að ári til að fá betri mynd af breytileika milli ára. Slíkar sniðtalningar, þar sem sniðlínur eru lagðar út nokkuð handahófskennt um svæðið og síðan gengið eftir þeim og fuglar beggja vegna línunnar taldir og fjarlægð þeirra skráð, gagnast vel þegar fuglar verpa tiltölulega jafndreift um svæðið eins oft er raunin með mófugla. Þær ná þó illa utan um fuglategundir sem verpa mjög hnappdreift eða í mjög afmörkuðum búsvæðum, s.s. vatnafugla. Fram kemur í náttúrufarsskoðun Árna Bragasonar að lómur hafi verið með unga á tjörn innan svæðisins og því þyrfti að kanna með skipulögðum hætti fjölda lóma (og annarra vatnafugla) í varpi á þeim fjölda smátjarna sem þar eru. Sömuleiðis þyrfti að kanna hvort að á ánum sé að finna straumendur, gulendur eða aðra vatnafugla.

Þegar hafa farið fram þrjár talningar á leirusvæðinu við Stakkhamarsós; þann 10. júní, 25. september og 22. október. Fuglavernd gerir ekki athugasemd við talningarnar sem slíkar en augljóst er að þeim þarf að fjölga til muna til að fá gleggri mynd af notagildi leirunnar fyrir fugla. Líkt og skýrsluhöfundar fuglalífsúttektarinnar benda á (sjá viðauka matsáætlunarinnar), sárvantar talningar á leirusvæðinu að vori. Vorfar fugla er að mestu yfirstaðið í kringum 10. júní þegar talið var og því nauðsynlegt að telja fyrr um vorið. Sömuleiðis eru talningarnar 25. september og 22. október heldur seinar fyrir margar vaðfuglategundir, líkt og skýrsluhöfundar benda á. Þar sem samsetning fuglalífs breytist hratt yfir fartíma að vori og hausti er nauðsynlegt að vera með endurteknar talningar sem dreift er nokkuð jafnt yfir fartímann. Fuglavernd leggur því til að leiran og lónið verði talin (með sambærilegum hætti og gert hefur verið) eigi sjaldnar en vikulega frá byrjun apríl til loka maí um vorið og eigi sjaldnar en á tveggja vikna fresti frá lokum júlí fram í miðjan október um haustið. Með því að hefja talningar síðsumars (í lok júlí) má sömuleiðis fá mynd af fjölda álfra í felli á svæðinu. Þá er ekki ólíklegt að leiran sé mikilvægur vetursetustaður fyrir ýmsar tegundir, t.d. tjald, og því nauðsynlegt að telja leiruna a.m.k. tvisvar yfir veturinn, áður en farfuglar taka að streyma til landsins.

Að lokum vill Fuglavernd benda á tvö atriði sem hafa þarf í huga við túlkun niðurstaðna í umhverfismatskýrslunni.

1. Í fyrsta lagi þarf að gera ráð fyrir jaðaráhrifum og áhrifum truflunar vegna mannaumferða þegar meta á búsvæðatap vegna framkvæmdarinnar og áhrif þess á fugla. Með jaðaráhrifum er átt við neikvæð áhrif á varpþéttleika fugla í nágrenni bygginga, vega og annarra mannvirkja. Rannsóknir á Íslandi hafa sýnt að margar tegundir vaðfugla forðast að verpa í návígi við hin ýmsu mannvirki og getur áhrifanna gætt í allt að nokkur hundruð metra fjarlægð^{6,7,8}. Á Laxárbakka er fyrirhugað að dreifa uppbyggingunni um afar stórt svæði sem eykur mjög á þessi jaðaráhrif. Sömuleiðis má búast við að þyrluflug og umferð gangandi fólks um svæðið fæli fugla frá.
2. Í öðru lagi þarf að hafa í huga hlutfallslegan þéttleika fugla og hlutfallslegt mikilvægi búsvæðisins sem verið er að raska þegar meta á áhrif framkvæmdarinnar á stofnstærðir fugla. Ef sá fjöldi fugla af ákveðinni tegund sem áætlað er að verði fyrir neikvæðum áhrifum af þessari framkvæmd er borinn saman við áætlaða stofnstærð viðkomandi tegundar á Íslandi virðist kannski fljótt á litið sem áhrifin séu smávægileg. Það er þó afar villandi þar sem engin ein framkvæmd getur nokkurn tímann haft veruleg áhrif á landsstofn útbreiddra tegunda sem verpa dreift um landið, líkt og á við um flestar mófuglategundir. Búsvæðaeyðing gerist alltaf í tiltölulega litlum skrefum en áhrifin safnast upp og því skiptir öllu máli að hlífa þeim svæðum á Íslandi sem eftir eru sem eru fuglunum hlutfallslega mikilvæg. Dropinn holar steininn og í þessu tilviki er dropinn sérstaklega stór.

Framkvæmdin sem hér er fjallað um er að óbreyttu líkleg til að hafa veruleg neikvæð áhrif á votlendi með hátt verndargildi og vaðfuglategundir sem Íslendingar bera alþjóðlega ábyrgð á og eru flestar á valista. Því telur Fuglavernd nauðsynlegt að bæta verulega við rannsóknir á fuglum svæðisins til að geta metið þau áhrif.

**Virðingarfyllst, f.h. stjórnar Fuglaverndar,
Snæþór Aðalsteinsson, stjórnarmaður
Hólmfríður Arnardóttir, framkvæmdastjóri**

⁶ <https://nsojournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jav.03572>

⁷ <https://zslpublications.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/acv.12938>

⁸ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ibi.13089>